

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ

УДК 339.13.01

О. Ю. БІЛЕНЬКИЙ

Державний економічний університет ім. Туган-Барановського

АГРАРНИЙ РИНОК — ПЕРШООСНОВА СТВОРЕННЯ МІСТ

Розглянуто поняття «ринок» як першооснова створення міст, угоду з інтелектуальної власності, глобальну економіку.

Notions of «market» as fundamental principles of creation of cities, Agreement of intellectual own, global economics is discussed.

Ключові слова: ринок, ВТО, інтелектуальна власність.

Постановка проблеми. Глобальна ринкова економіка, що охоплює нині понад 200 держав і територій планети, у давні часи починалася зі створення місцевого, дрібного за розмірами ринку аграрної продукції. Існує багато визначень поняття «ринок», але є деякі аспекти, які потрібно дослідити.

Аналіз останніх досліджень. Так, Д.В.Власовим показано, що спочатку поняття „ринок” мало не економічний, а юридичний характер, оскільки означало право лорда чи місцевої влади організувати зустріч людей у визначеному місці для продажу і купівлі їхніх товарів [1].

Е.Тоффлер у монографії „Третя хвиля” виклав так: „... переважна частина людей були селянами, які гуртувалися в невеликі, напівізольовані громади. Вони жили на вельми скромній дієті харчування, вирощуючи як раз стільки, щоб жити самим і щоб був задоволений їхній господар. Не маючи засобів зберігання продовольства протягом тривалого часу, не маючи доріг для перевезення своєї продукції до далеких ринків і добре розуміючи, що будь-яке збільшення виробництва продукції може призвести до її конфіскації рабовласником чи феодалом, вони не мали ніякого стимулу ані вдосконалювати технологію, ані збільшувати випуск продукції» [2, с. 42].

Слід зазначити, що при всіх обмеженнях щодо нарощування виробництва аграрної продукції, наведених Е. Тоффлером, воно зростало і примушувало людей пропонувати надлишки іншим родинам і шукати ті види потрібної їм продукції, які вони не виробували.

Отже, з такого процесу формування пропозиції та попиту і почав створюватися ринок. І хоча, за свідченням А.Маршала, англійський економіст Джевонс писав: що „Вначале рынок представлял собой публичное место в городе, где пищевые продукты (виділено автором – О.Ю.) и другие предметы выставались на продажу, но затем это слово было обобщено и стало обозначать всякую группу людей, вступающих в тесные деловые отношения и заключающих крупные сделки по поводу любого товара” [3, с. 6-7].

Результати досліджень. Погоджуючись у цілому з висловленням Джевонса, автор хотів би зазначити, що помилкою і Джевонса, і численних інших дослідників було те, що спочатку вчені того часу вважали ринок відокремленим місцем в місті, де й відбувалися ділові відносини між людьми. Пояснюється це тим, що вони вже мали справу з доволі розвинутим ринком. На нашу думку, саме ринок став тим місцем спілкування продавців і покупців, навколо якого почали формуватися містечка і міста. Тобто першоосною будь-якого міста на землі був ринок.

Найяскравішим прикладом цього є столиця Таджикистану Душанбе, назва якої в перекладі з таджикської мови означає „Понеділок”, тому що у давні часи саме на цьому місці щопонеділка працював ринок, по-східному – базар. Більше того, в стародавні часи ринок був головним інформаційним центром, що надавав людині відомості від того, хто з ким породичався, хто у кого народився, де вигідніше продати свій товар, до відомостей про потреби інших країн у товарах та умови торгівлі в них.

Фактично можна казати, що з розвитком економіки, зі зростанням обсягів виробництва і, таким чином, появою майже в кожній родині надлишків одних видів продукції й нестачі інших повинен був з’явитися механізм, який би став розподільчою системою цих надлишків. І таким механізмом, такою системою став ринок, концентруючи навколо себе товаровиробників і покупців, угруповання яких створювало все більші й більші за розміром поселення. Іншими словами, первинний ринок був тим місцем, що крок за кроком перетворився в сучасні мегаполіси.

Ера великих географічних відкриттів і промислова революція зумовили не тільки посилення значення ринку для розвитку економіки, а й головне – посилення поділу праці, який призвів до того, що кожний громадянин фактично став водночас і виробником, і споживачем.

У цілому слід погодитися з метафоричним висловленням Б.К.Супіханова: „... розвиток світової економіки та її двигуна ринку, які спочатку виглядали архіпелагом, що складався з численних невеличких островків на тілі планети, що крок за кроком з формуванням цивілізацій в окремих регіонах нашої Землі зливалися в острови всі більші й більші за розміром (багато з них під тиском буревію історії зникли чи втратили свою могутність), поки в теперішній час не перетворилися у глобалізовану світову економіку –

глобалізований світовий ринок [4, с. 28]”

Нині світові обсяги торгівлі перевищують 27 трлн дол. США при дрібних порівняно з цією цифрою обсягах світової торгівлі (близько 40 млрд дол.) до початку II-ї світової війни.

Світова торгівля все більше підпорядковується єдиним правилам, що погоджені при створенні Світової Організації Торгівлі, до якої входять понад 150 країн світу і яка контролює понад 95% світових обсягів торгівлі.

Реальністю сьогодення є те, що не тільки всі люди в межах своєї країни залежать і взаємопов'язані численними ниточками між собою, а й кожна країна також пов'язана з іншими країнами. Тобто, світ став взаємозалежним і панує над нами ринок, але при цьому ті, хто його контролює, отримали надмірну владу.

Прикладом є Угода про інтелектуальну власність (TRIPS), прийняття якої під час Уругвайського раунду переговорів щодо створення СОТ пробіли фармацевтичні компанії і компанії, що виробляють програмне забезпечення. Фактично, вони зуміли перетворити СОТ з організації, що регулює торгівлю, в організацію, що збирає ренту з інших країн на користь власників патентів. І все тільки завдяки тому, що СОТ має право за порушення торговельних правил накладати санкції на країни.

Після прийняття Угоди щодо інтелектуальної власності стало очевидно: нарешті на офіційному рівні держави визнали, що вільного ринку немає, він фактично похований цією Угодою, яка абсолютно не сумісна з поняттям „вільний ринок” у повному його розумінні. Вибору у покупця немає. Купуєш товар за ринкову ціну і ще доплачуєш за право власності.

Нині точиться багато розмов щодо переходу до інформаційного суспільства, економіка якого багато в чому будуватиметься на інформаційних технологіях. Але з прийняттям угоди TRIPS патент, наприклад, на Microsoft Windows, означає повну монополію, оскільки на відміну від інших товарів (холодильників, авто тощо) цей інформаційний продукт не може бути створений іншою особою чи компанією, тому що тиражувати можна лише матеріальні носії. Тобто, Б. Гейтс з його патентом отримав абсолютні переваги. Наздогнати його практично неможливо. Дотримуючись законів ринку і права приватної власності, Б.Гейтс, якщо хтось розробить подібний інформаційний продукт, може подати на нього в суд за крадіжку. Таким чином, нова інформаційна система, якщо хтось буде намір її створювати, повинна буде суттєво (згідно з правилами патентування) відрізнитися від Microsoft Windows. І навіряд чи знайдеться у світі компанія, що матиме таких кваліфікованих програмістів, команда яких змогла б швидко створити нову інформаційну систему з урахуванням того, що діюча система постійно вдосконалюється все новими й новими версіями.

Крім того, так званий „вільний ринок” контролюється з боку держав застосуванням імпортно-експортних квот та інших технічних обмежень, що ставить перепони на шляху вільного переміщення товару. Таким чином, говорячи нині про ринок, слід чітко дотримуватися поняття „регульований ринок”. Застосування такого поняття на практиці особливо важливо для фінансового ринку, що чітко засвідчила фінансова криза спочатку у Південно-Східній Азії у 1998 році, а потім вона повторилася в набагато більшому обсязі (фактично, глобальному) в 2008-2009 роках. Якщо 12 років тому французький економіст Р. Пассат підрахував, що загальний обсяг спекулятивних валютних операцій сягав 1300 млрд дол. у день при 1500 млрд дол. на ті часи загальних обсягів валютних резервів усіх національних банків світу [5], то нині, безсумнівно, обсяг спекуляцій зріс ще більше.

Раніше Е.Тоффлер зазначав: „Поведінка стала розглядатися як сукупність угод (виділено автором – О.Ю.). Замість суспільства, яке ґрунтується на дружбі, доброті або родовій чи феодалній вірності ... прийшла цивілізація, яка ґрунтується на договірних зв'язках, фактичних чи передбачуваних [2, с. 46]”.

Багато років тому легендарний міністр закордонних справ колишнього СРСР А.А.Громико казав, що краще десять років переговорів, ніж один день війни. Але якщо він мав на увазі реальну війну із залученням до конфлікту збройних сил, то ми вважаємо, що в сучасних умовах краще 10 років торговельних переговорів, ніж місяць „торговельної війни”.

Особливістю сучасної глобалізованої економіки є те, що не тільки крок за кроком зникають кордони, як, наприклад, в ЄС, а й зникають розбіжності між внутрішнім і світовим ринком.

Література

1. Власов Д.В. Генезис формування поняття „ринок” / Д.В. Власов // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 121-124.
2. Тоффлер Е. Третя хвиля / Тоффлер Е.; [пер. з англ.]. – К. : Всесвіт, 2000. – 480 с.
3. Маршалл А. Принципы политической экономики: Т. 2 / Маршалл А.; [пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1984. – 310 с.
4. Супіханов Б.К. Развитие рынков аграрной продукции : [монография] / Супіханов Б.К. – К. : ННЦ „Институт аграрной экономики”, 2009. – 538 с.
5. Passat R. Ces promesse des technologies de l'immaterial / R. Passat // Le monde diplomatique, 1999. Juillet. – P.20-32.

Надійшла 14.03.2010